

3.10.2025

VN/25123/2024

Lausuntoyhteenveto kansallisen ennallistamissuunnitelman ympäristöarviointia koskevasta suunnitelmasta

1. Johdanto

EU:n ennallistamisasetuksen (EU/2024/1991) mukaan kunkin EU:n jäsenvaltion tulee laatia kansallinen ennallistamissuunnitelma (jäljempänä myös ennallistamissuunnitelma), jossa määritellään se, miten jäsenvaltio pääsee EU:n ennallistamisasetuksessa määriteltyihin tavoitteisiin. Ennallistamissuunnitelmassa määritellään esimerkiksi kansalliset luontotyyppien ennallistamista ja palauttamista koskevat tavoitteet ja toimenpiteet sekä toimenpiteiden kohdentuminen eri luontotyyppihin.

Ympäristöministeriö valmistelee kansallista ennallistamissuunnitelmaa yhteistyössä suunnitelman kannalta keskeisten ministeriöiden, viranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa. Kansallisen ennallistamissuunnitelman luonnos toimitetaan Euroopan komissiolle viimeistään 1.9.2026.

Kansallisesta ennallistamissuunnitelmasta tehdään viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain (200/2005, jäljempänä SOVA-laki) mukainen ympäristöarviointi ja ympäristöselostus. Ympäristöministeriö järjesti ennallistamissuunnitelman ympäristövaikutusten arvioinnista aloituskuulemisen, jossa yleisöllä ja viranomaisilla oli mahdollisuus esittää mielipiteitä ja lausuntoja kansallisen ennallistamissuunnitelman ympäristöarviointia koskevasta arviointisuunnitelmasta lausuntopalvelussa (lausuntopalvelu.fi). Lausunnoilla olleessa ympäristöarvioinnin toteuttamista koskevassa suunnitelmassa on kuvattu kansallisen ennallistamissuunnitelman tausta, valmisteluprosessi ja aikataulu sekä arvioitavat vaikutukset.

Lausunto luonnokseen pyydettiin seuraavilta tahoilta: Aalto-yliopisto, Ahvenanmaan maakuntahallitus, Atria Suomi Oy, Baltic Sea Action Group, Bioenergia ry, BirdLife Suomi, Elinkeinoelämän keskusliitto, Elintarviketeollisuusliitto ry, Elokapina, Energiategollisuus ry, Etelä-Karjalan kalatalouskeskus, Etelä-Karjalan liitto, Etelä-Karjalan virkistysalueyhdistys, Etelä-Pohjanmaan liitto, Etelä-Savon liitto, Etelä-Savon maakuntaliitto, Etämetsänomistajien liitto ry, Fingrid, Geologian tutkimusliitto, Greenpeace, Hanken Svenska handelshögskolan, Helsingin yliopisto, HKFoods Oyj, Hämeen liitto, Hämeen virkistysalueyhdistys, Ilmastopaneeli, Itä-Suomen yliopisto, John Nurmisen säätiö, Jyväskylän yliopisto, Kaakkois-Suomen kalatalouskeskus, Kainuun kalatalouskeskus, Kainuun liitto, Kaivosteollisuus ry, Kalatalouden keskusliitto, Keitele Forest Oy, Keski-Pohjanmaan kalatalouskeskus, Keski-Pohjanmaan liitto, Keski-Suomen kalatalouskeskus, Keski-Suomen liitto, Kestävyyspaneeli, Kolttien kyläkokous, Koneen säätiö, Koneyrittäjät ry, Konseptikehitys Kuule Oy, Kuhmo Oy, Kuntaliitto, Kymenlaakson liitto, Kyrönjoen kalatalousalue, Lapin kalatalouskeskus, Lapin liitto, Lapin yliopisto, Lappeenrannan yliopisto, Lumimuutos Osuuskunta, Luomuliitto ry, Luonnonlaidunlihan tuottajat ry, Luonnonperintösäätiö, Luonnontieteellinen keskusmuseo, Luonnonvarakeskus,

Luonto-Liitto ry, Luontopaneeli, Länsi-Suomen kalatalouskeskus, Maa- ja kotitalousnaisten keskus, Maan ystävät ry, Maanomistajain liitto, Maataloustuottajien keskusliitto ry, Marttaliitto ry, Meidän metsämme -liike, Metsä Group, Metsäbiotalouden tiedepaneeli, Metsäkeskus, Metsästäjäliitto, Metsäteollisuus ry, Muikku-Suomen kalatalouskeskukset, Mätsähallitus, Natur och Miljö rf, Nuorisoala ry, Nuorten ilmasto- ja luontoryhmä, Nylands Fiskarförbund, Oulun yliopisto, Paliskuntain yhdistys, Perinnemaisemayhdistys ry, Perämeren kalatalousyhteisöjen liitto ry, Pirkanmaa liitto, Pirkanmaan kalatalouskeskus, Pirkanmaan virkistysalueyhdistys, Pohjois-Karjalan liitto, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Savon liitto, Pro Agria, Päijät-Hämeen kalatalouskeskus, Päijät-Hämeen liitto, Pääkaupunkiseudun metsänomistajat ry, Rakennusteollisuus ry, Ruokavirasto, Saamelaiskäräjät, Saamelaispaliskunnat ry, Sahateollisuus ry, Saimaan lohikalojen ystävät ry, Salaojayhdistys ry, Satakunnan liitto, Stora Enso Oyj, Suomen 4H-liitto, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra, Suomen Latu ry, Suomen Nuorisovaltuustojen liitto NUVA ry, Suomen partiolaiset, Suomen riistakeskus, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry, Suomen vesiensuojelun keskusliitto ry, Suomen vesistösäätiö, Suomen yhteismetsät ry, Suomen ympäristökeskus, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f., Taideyliopisto, Tampereen yliopisto, Tapio Oy, Tenon kalatalousalue, Turun yliopisto, UPM-Kymmene Oyj, Uudenmaan liitto, Uudenmaan virkistysalueyhdistys, Vaasan yliopisto, Vaelluskala ry, Valio Oy, Varsinais-Suomen liitto, Versowood Group Oy, Vesialueomistajat, Villilohi ry, Virtavesien hoitoyhdistys Virho ry, WWF Suomi, Ympäristötiedon foorumi, Åbo Akademi, Åbolands Fiskarförbund, Ålands Fiskare r.f, Österbottens förbund. Myös muiden kuin lausuntopyynnön jakelussa mainittujen tahojen oli mahdollista antaa lausunto kriteeriluonnoksesta.

Ennallistamissuunnitelman ympäristöarviointia koskeva arviointisuunnitelma oli lausunnoilla 29.4.2025–9.6.2025. Lausuntoja annettiin yhteensä 49 kappaletta. Näistä 45 kappaletta annettiin Lausuntopalvelu.fi -palvelussa ja neljä lausuntoa toimitettiin ympäristöministeriön kirjaamoon. Lausuntopalvelu.fi on oikeusministeriön ylläpitämä palvelu ja kaikki siellä oleva sisältö (lausuntopyyntö ja siihen liittyvä materiaali sekä annetut lausunnot) on julkista. Annetut lausunnot löytyvät myös valtioneuvoston Hankeikkunasta:

<https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM055:00/2024>.

Tämän lausuntoyhteenvedon valmistelussa on käytetty tekoälypohjaista työkalua tekstin jäsentämisen ja tiivistämisen tukena. Kaikki annetut lausunnot on käyty läpi viranomaisten toimesta.

2. Arviointisuunnitelmasta lausunnon antaneet tahot ryhmiteltynä

Ahvenanmaan maakuntahallitus

Etujärjestöt (11 kpl)

Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry

Sahateollisuus ry

Suomen Biokierto ja Biokaasu ry

Elintarviketeollisuusliitto ry

Metsäteollisuus ry

Rakennusteollisuus RT ry

Koneyrittäjät ry

Pääkaupunkiseudun Metsänomistajat PKMO ry

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f.

Energiäteollisuus ry

Bioenergia ry

Järjestöt, ryhmät, yhdistykset ja yritykset (11 kpl)

Virtavesien hoitoyhdistys Virho ry

Tapio Oy

Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto ry

John Nurmisen Säätiö sr

Elokapina

Suomen luonnonsuojeluliitto ry

WWF Suomi

Salaojayhdistys ry

Suomen Metsästäjäliitto

Luomuliitto ry

Nuorten luonto- ja ilmastoryhmä NUOLI

Kunnat sekä kunta- ja maakuntaliitot (7 kpl)

Espoon kaupunki

Helsingin kaupunki

Vantaan kaupunki (ei lausuttavaa)

Uudenmaan liitto

Kainuun liitto

Lapin liitto

Kuntaliitto

Ministeriöt (5 kpl)

Liikenne- ja viestintäministeriö (ei lausuttavaa)

Maa- ja metsätalousministeriö

Opetus ja kulttuuriministeriö

Sisäministeriö (ei lausuttavaa)

Työ- ja elinkeinoministeriö

Saamelaisia edustavat tahot (3 kpl)

Kolttien kyläkokous (ei lausuttavaa)

Paliskuntain yhdistys

Saamelaiskäräjät

Tiedepaneelit (3 kpl)

Metsäbiotalouden tiedepaneeli

Suomen ilmastopaneeli

Suomen luontopaneeli

Tutkimuslaitokset ja yliopistot (3 kpl)

Geologian tutkimuskeskus

Luonnonvarakeskus

Jyväskylän yliopisto

Valtion virastot ja muut viranomaistehtäviä hoitavat tahot (4 kpl)

ELY-keskusten yhteinen lausunto, Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kokoamana

Museovirasto

Suomen riistakeskus

Metsähallitus

Yksityiset henkilöt (1 kpl)

2. Yleiskuva lausunnoista

Lausuntojen antajat edustivat monipuolisesti eri hallinnonaloja, asiantuntijatahoja, tutkimuslaitoksia, etujärjestöjä, kuntia, aluehallintoa, järjestöjä, saamelaisorganisaatioita sekä yksityisiä toimijoita. Useimmat lausunnonantajat pitivät ympäristövaikutusten arviointisuunnitelmaa (SOVA-suunnitelmaa) rakenteeltaan selkeänä ja vaikutusten arviointia tärkeänä osana kansallisen ennallistamissuunnitelman laatimista. Lausunnoissa korostui ennallistamisen merkitys luontokadon pysäyttämiseksi, mutta myös toive vaikutusten arvioinnin syventämisestä ja laajentamisesta sekä osallistamisen vahvistamisesta.

Vaikutusten arvioinnin arviointisuunnitelman osalta useat lausijat toivoivat, että he pääsisivät tutustumaan arvioinnissa käytettävään arviointilomakkeeseen ja kommentoimaan sen sisältöä. Lausunnoissa toivottiin tarkennuksia arviointisuunnitelmaan siitä, miten vaikutusten arvioinnissa tuotettu tieto kytkeytyy käytännön suunnitteluun.

Suuri osa lausunnonantajista toivoi taloudellisten vaikutusten arvioinnin laajentamista ja tarkentamista, jotta ennallistamissuunnitelman vaikutuksista saataisiin muodostettua kokonaisvaltaisempi ja tarkempi kuva. Erityisesti lausunnoissa painottuivat toiveet taloudellisten vaikutusten määrällisestä arvioinnista. Taloudellisten vaikutusten arvioinnilta toivottiin lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutusten tarkasteluja sekä kustannusten että taloudellisten hyötyjen osalta. Useat lausunnonantajat toivoivat, että taloudellisten vaikutusten arvioinnissa otettaisiin huomioon aluetaloudelliset vaikutukset sekä vaikutukset eri väestöryhmiin. Monissa lausunnoissa suositeltiin vaikutusarvioinnin tueksi kustannus-hyötyanalyysiä ja vaihtoehtojen toimenpiteiden arviointia.

Lausunnoissa korostettiin yleisesti osallistamisen ja suunnitelman valmistelun läpinäkyvyyden tärkeyttä. Useat lausijat toivoivat, että sidosryhmillä olisi lisää mahdollisuuksia osallistua ennallistamissuunnitelman valmisteluun sekä vaikutusten arviointiin. Lausunnonantajat pitivät tärkeänä, että vaikutusten arvioinnissa hyödynnetään alueellista asiantuntemusta – kuten alueellisten viranomaisten sekä saamelaisten paikallista tietoa – ja otetaan huomioon ympäristön eri osa-alueisiin liittyvä erityisosaaminen, kuten metsiin, maatalousmaihin, virtavesiin sekä kulttuuriympäristöihin liittyvä asiantuntemus. Lausunnoissa pidettiin tärkeänä kuulla erityisesti vähemmistöryhmiä, kuten saamelaisyhteisöjä, maanomistajia sekä nuorten edustajia.

Lausunnoissa tuotiin esille ennallistamistoimenpiteiden synergioita sekä toisaalta myös mahdollisia ristikkäisvaikutuksia olemassa olevien toimenpiteiden ja tavoitteiden kanssa. Monet lausunnonantajat painottivatkin tarvetta huomioida ennallistamissuunnitelman valmistelussa olemassa olevat strategiat ja ohjelmat sekä yhteensovittaa ennallistamistoimet näiden strategioiden ja ohjelmien kanssa.

3. Lausujaryhmäkohtaiset tiivistelmät

3.1 Ahvenanmaan maakuntahallitus

Ahvenanmaan maakuntahallitus toteaa, että Suomen kansallisen ennallistamissuunnitelman ympäristöarvioinnin arviointisuunnitelma on rakenteeltaan ja sisällöltään asianmukainen. Ahvenanmaa valmistelee omia alueitaan koskevan ennallistamissuunnitelman osaksi Suomen kansallista ennallistamissuunnitelmaa. Ahvenanmaan suunnitelmaa valmistellaan rinnakkain ja tiiviissä yhteistyössä Suomen viranomaisten kanssa.

Ahvenanmaan suunnitelman toimenpiteiden arviointi tapahtuu osittain yhdessä Suomen ennallistamissuunnitelman valmistelun yhteydessä ja erikseen niiltä osin kuin toimenpiteet ja niiden vaikutukset kohdistuvat Ahvenanmaan alueelle.

3.2 Etujärjestöt

Etujärjestöt pitivät ympäristöarviointia tärkeänä ja kannatettavana osana kansallisen ennallistamissuunnitelman valmistelua. Lausunnoissa painotettiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tehtävän vaikutustenarvioinnin merkitystä toimenpidevaihtoehtojen arvioinnille ja päätöksenteolle sekä korostettiin sitä, että arviointi ei saa jäädä jälkikäteiseksi tarkasteluksi. Etujärjestöjen lausunnoissa esiin nousivat erityisesti tarve laajemmalle ja määrälliselle taloudellisten vaikutusten arvioinnille sekä tarve sidosryhmien oikea-aikaiselle osallistamiselle.

Etujärjestöistä Metsäteollisuus ry, Sahateollisuus ry sekä Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry korostivat, että SOVA-lain mukainen menettely ei yksin riitä tuottamaan kattavaa kuvaa ennallistamissuunnitelman vaikutuksista. Lähes kaikkien etujärjestöjen lausunnoissa korostettiin huolta suunnitelman taloudellisten vaikutusten arvioinnin riittämättömyydestä. Etujärjestöjen mukaan taloudellisten vaikutusten arvioinnissa tulisi ottaa huomioon toimenpiteiden kansan- ja aluetaloudelliset vaikutukset ja pyrkiä määrälliseen analyysiin suunnitelmassa kuvaillun laadullisen yhteenvedon sijasta. Useiden etujärjestöjen lausunnoissa korostui tarve vaikutusten arvioinnille, joka huomioisi suunnitelman vaikutukset eri sektorien, kuten metsätalouden, maatalouden, elintarviketuotannon sekä rakennusteollisuuden toimintaympäristöihin ja niiden kilpailukykyyn. Metsäteollisuus ry sekä MTK painottivat lausunnossaan, että vaikutusten arvioinnissa tulee huomioida ennallistamissuunnitelman valmistelulle laaditut reunaehdot, joiden mukaan valmistelussa arvioidaan suunniteltujen toimien kansantaloudellisia, aluetaloudellisia ja maaseutuvaikutuksia.

Etujärjestöt painottivat tarvetta sidosryhmien oikea-aikaiselle ja varhaiselle osallistamiselle. Kaikki etujärjestöt korostivat lausunnoissaan, että sidosryhmiä tulisi osallistaa jo valmistelun alkuvaiheessa, ei vasta lausuntokierroksella. Usea taho (Metsäteollisuus, MTK, Bioenergia ry, Elintarviketeollisuusliitto ry, ETL) toivoi, että SYKE:n arviointilomake tulisi sidosryhmien kommentoitavaksi jo ennen sen käyttöönottoa, jotta arvioinnin näkökulmat olisivat kattavia ja relevantteja.

Useat etujärjestöt toivoivat, että valmistelussa ja vaikutusten arvioinnissa huomioidaan ennallistamissuunnitelman toimenpiteiden yhteensovittaminen muiden valtion strategioiden ja ohjelmien (esim. energia- ja ilmastostrategia, maatalouden tuet, Helmi- ja METSO-ohjelmat) kanssa. Yhteensovittaminen on heidän mukaansa välttämätöntä, jotta toimenpiteet olisivat kustannustehokkaita ja hyväksyttäviä.

3.3 Järjestöt, ryhmät, yhdistykset ja yritykset

Järjestöjen, ryhmien, yhdistysten ja yritysten edustajat näkivät SOVA-lain mukaisen ympäristöarvioinnin keskeisenä osana ennallistamissuunnitelman laatimista. Lausunnoissa painottuivat pitkän aikavälin vaikutusten arvioinnin sekä sidosryhmien oikea-aikaisen osallistamisen tärkeys sekä tarve. Lisäksi lausunnoissa otettiin runsaasti kantaa ympäristön kannalta haitallisiin tukiin, joita tulisi muuttaa osana kansallisia ennallistamistoimia.

Arviointisuunnitelmaa koskevissa järjestöjen, ryhmien, yhdistysten ja yritysten lausunnoissa korostui huoli osallistamisen riittävydestä ja avoimuudesta. Lähes kaikissa lausunnoissa tuotiin esille sidosryhmien oikea-aikaisen kuulemisen ja tosiasiallisen osallistamisen tarkeyttä ja toivottiin ennallistamissuunnitelmaa koskevan valmistelun avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Lausunnonantajista Suomen luonnonsuojeluliitto sekä WWF Suomi kritisoivat ennallistamissuunnitelmaa ohjaavien reunaehtojen valmistelua ja sidosryhmien osallistamisen riittämättömyyttä osana tätä prosessia. Lausunnonantajista erityisesti Nuorten luonto- ja ilmistoryhmä NUOLI toi esille tarvetta varmistaa osallistumismahdollisuudet nuorille ja alkuperäiskansoille. Lausunnoissa tuotiin laajasti esille tarve ja tahtotila osallistua valmisteluun ja vaikutusten arviointiin tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi useissa lausunnoissa korostettiin tarvetta hyödyntää teemaryhmien ulkopuolista asiantuntemusta vaikutusten arvioinnissa. Esimerkiksi Salaojayhdistys toivoi, että vettämiskohteiden suunnittelussa ja vettämisen vaikutusten arvioinnissa hyödynnettäisiin vesitaloussuunnittelijoita.

Lausunnonnoissa kannatettiin taloudellisten vaikutusten arvioinnin kehittämistä määrälliseen suuntaan. Suurin osa lausunnonantajista kuitenkin painotti, että taloudellisten vaikutusten arvioinnin tulisi huomioida pitkän aikavälin vaikutukset, ennallistamisen hyödyt sekä tekemättömyyden kustannukset. Lisäksi esimerkiksi Suomen luonnonsuojeluliitto katsoi, että taloudellisten vaikutusten arviointi ei saisi tapahtua ympäristövaikutusten arvioinnin kustannuksella. Suomen vesiensuojelun keskusliitto taas korosti, että taloudellisten vaikutusten arviointi ei saisi vaikuttaa liiallisesti lopullisten toimenpiteiden valintaan eikä toimenpiteitä ei tulisi valita pelkästään niiden kustannusten perusteella.

Lausunnoissa otettiin laajasti kantaa ympäristölle haitallisten tukien arviointiin ja niihin kohdistuviin toimenpiteisiin. Järjestöistä, ryhmistä ja yhdistyksistä esimerkiksi WWF Suomi, John Nurmisen säätiö, Elokapina ja Nuorten luonto- ja ilmastyöryhmä NUOLI nostivat esille tarpeen tarkastella erilaisia haitallisia tukia ja niiden vaikutuksia ennallistamisasetuksen mukaisten elinympäristöjen tilaan. Järjestöt, yhdistykset ja ryhmät painottivat myös lainsäädännöllisten toimenpiteiden tärkeyttä vapaaehtoisuuteen perustuvien toimenpiteiden rinnalla.

Lisäksi lausunnoissa kommentoitiin runsaasti eri elinympäristöihin ja luontotyyppeihin kohdistuvia toimenpiteitä ja toimenpiteiden vaikutuksia. Lausunnoissa nousivat esiin erityisesti vesien- ja merenhoidon sekä maatalousympäristöihin ja perinnebiotooppien hoitoon kohdistuvat tavoitteet, toimenpiteet ja niiden vaikutusten arviointi. Lausunnoissa esitettiin tarve arvioida vaikutuksia valuma-aluekohtaisesti. Esimerkiksi John Nurmisen säätiö toi esille tarpeen perustaa vaikutusten arviointi ja suunnitelman valmistelu mahdollisimman ajankohtaiseen aineistoon ja esitti, että valmistelun yhteydessä tulisi pyrkiä päivittämään ja tarkentamaan vesien- ja merenhoidossa käytettyjä datalähteitä kuten VELMU-aineistoja ja kalakanta-arvioita. Lisäksi lausunnoissa tuotiin esiin maatalouden toimenpiteiden ja vesienhoidon kytkeytyneisyyttä ja toivottiin näiden yhteis- ja rinnakkaisvaikutusten huomioimista osana vaikutusten arviointia. Maatalousympäristöjen osalta erityisesti Luomuliitto korosti perinnebiotooppeihin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin tärkeyttä sekä luomutuotannon tarkastelua ennallistamismuotona. Lausunnoissa korostettiin tarvetta pitkäjänteiselle työlle niin ennallistamistoimenpiteiden kuin niiden vaikutusten seurannan osalta.

3.4 Kunnat, Kuntaliitto ja maakuntaliitot

Kuntien ja alueellisten liittojen lausunnoissa korostui tarve huomioida kuntien erilaisuus, alueelliset erityispiirteet ja erilaisten kaupunkiympäristöjen rakenteelliset ominaisuudet. Useat lausunnot antaneista kunnista ja kuntaliitoista pitivät ympäristöarvioinnin rakennetta ja esitystapaa selkeänä, mutta esittivät samalla, että vaikutusten arvioinnissa olisi tarpeen kiinnittää huomiota alueellisten ja taloudellisten vaikutusten tarkasteluun sekä lisätä vuorovaikutusta kuntien kanssa.

Espoon, Helsingin, Kuntaliiton ja Lapin liiton lausunnoissa nostettiin esille ennallistamisasetuksen 8 artiklasta aiheutuvien vaikutusten arviointiin liittyviä haasteita. Edellä mainitut lausunnonantajat korostivat, että 8 artiklan vaikutuksiin liittyy vielä useita kysymyksiä, kuten mitä aineistoja käytetään viherpinta-alan ja latvuspeittävyysarviointiin ja seurantaan, ja millä tasolla niihin liittyvät tavoitteet määritetään. Lausunnossa tuotiin myös esiin huoli siitä, ettei vielä ole selvää, miten kaupunkiekosysteemialueet tullaan määrittämään ja mitä vaikutuksia näillä määrittelyillä on yksittäisten kuntien näkökulmasta. Lausuntojen antajien mukaan edellä lueteltuihin kysymyksiin 8 artiklan soveltamisesta tulee saada vastauksia ennen kuin artiklan vaikutuksia voidaan luotettavasti arvioida.

Lausunnon antajat pitivät lausunnoilla ollutta arviointisuunnitelmaa pääosin selkeänä. Uudenmaan liitto toivoi selkeytystä siitä, miten arvioinnissa tuotettu tieto käytännössä siirtyy

suunnitteluun. Se ehdotti prosessikaavion ja arviointilomakkeen lisäämistä osaksi suunnitelmaa. Kuntaliitoista Kainuun ja Lapin liitot painottivat aluetason vaikutusten arvioinnin tärkeyttä erityisesti elinkeinojen ja talouden näkökulmasta. Lausunnoissa korostui tarve kuntatoimijoiden oikea-aikaiselle kuulemiselle ja osallistamiselle. Riittävä tiedonsaanti ja mahdollisuus vuoropuheluun kuntien ja kaupunkien kanssa ennen toimenpiteiden valintaa nähtiin lausunnoissa keskeisenä.

3.5 Ministeriöt

Lausuntoja antaneet ministeriöt käsittelivät lausunnoissaan pääasiallisesti oman hallinnonalansa alle kuuluvia teemoja. Ministeriöt korostivat yhteisesti vaikutusten arvioinnin merkitystä osana tietoon perustuvaa päätöksentekoa sekä taloudellisten vaikutusten ja luonnonvarojen käytön kattavaa tarkastelua. Lisäksi lausunnoissa tuotiin esiin tarve ennallistamistoimien yhteensovittamiselle muiden ohjelmien ja strategioiden kanssa.

Maa- ja metsätalousministeriö korostaa lausunnossaan erityisesti taloudellisten ja sosioekonomisten vaikutusten kattavaa arviointia osana kansallisen ennallistamissuunnitelman ympäristöarviointia. Ministeriö pitää tärkeänä, että vaikutusten arviointi ulottuu myös luonnonvarojen hyödyntämiseen ja maaseutuvaikutuksiin. Lausunnossa tuodaan esiin tarve hyödyntää Luonnonvarakeskuksen valmistelemia täydentäviä talous- ja maaseutuvaikutusten arvioita täysimääräisesti ympäristöselostuksessa. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö toivoo kansallisen metsästrategian huomioimista osana valmistelua ennallistamisasetuksen 14 artiklan tarkoittamien synergioiden huomioon ottamiseksi. Vaikutusten arvioinnin toteutuksen osalta maa- ja metsätalousministeriö toivoo, että teemaryhmien ja SOVA-valmistelijoiden työnjakoa ja rooleja selkeytetään työn edetessä.

Työ- ja elinkeinoministeriö korosti lausunnossaan, että ympäristöarviointisuunnitelmassa on tärkeää sovittaa yhteen taloudelliset näkökulmat ja asetuksen ympäristötavoitteet. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää luonnonvarojen kestävään hyödyntämiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö korosti, että kansallisen ennallistamissuunnitelman ympäristövaikutusten arvioinnissa on otettava huomioon kulttuuriperinnön ja rakennetun ympäristön näkökulmat. Ministeriö painotti oman ja Museoviraston asiantuntemuksen hyödyntämistä erityisesti näihin teemoihin liittyvissä sidosryhmäkuulemisissa, suunnitelman valmistelussa sekä vaikutusten arvioinnissa.

Lausunnossa opetus- ja kulttuuriministeriö viittaa kahteen keskeiseen julkaisuun, joita tulisi käyttää teemaryhmien työn tukena. Ensimmäinen on valtioneuvoston helmikuussa 2023 hyväksymä kulttuuriperintöstrategia, jossa painotetaan kestävyyttä, moninaisuutta ja kulttuuriperintöarvojen yhteensovittamista luontoarvojen ja ilmastotavoitteiden kanssa. Toinen on Museoviraston tuore julkaisu virtavesien kulttuuriperinnöstä, joka tarjoaa valtakunnallisen katsauksen joki- ja puroympäristöjen arkeologiseen ja rakennettuun kulttuuriperintöön. Ministeriö pitää myös myönteisenä, että neljää tiedepaneelia on kuultu valmistelun alkuvaiheessa ja pitää tutkimustiedon huomioimista tärkeänä suunnitelman jatkokehittämisessä.

3.6 Saamelaisia edustavat tahot

Saamelaisia edustavat tahot esittivät lausunnoissaan näkökulmia siitä, miten kansallisen ennallistamissuunnitelman ympäristöarvioinnissa tulisi huomioida vaikutukset saamelaiskulttuurille, alkuperäiskansan asemaan sekä poronhoidon ja muiden perinteisten elinkeinojen turvaamiseen.

Saamelaiskäräjät korosti, että arviointisuunnitelmassa tulee käsitellä erikseen luontoympäristön merkitystä saamelaiskulttuurin säilymiselle sekä perinteisen tiedon jatkuvuudelle saamelaisten kotiseutualueella. Vesistöjen ekologinen tila, erityisesti joki- ja puroomien säilyminen hyvässä kunnossa, nähtiin keskeisenä osana saamelaisyhteisön elinympäristöä ja elinkeinojen jatkuvuutta. Ennallistamistoimien vaikutukset saamelaisten perinteisiin elinkeinoin, kuten poronhoitoon, kalastukseen ja saamenkäsityöhön, tulisi lausunnon mukaan arvioida omana kokonaisuutenaan. Erityistä huomiota tulee kiinnittää laidunalueiden eheyttä ja saavutettavuutta koskeviin vaikutuksiin.

Lausunnoissa korostettiin poronhoidon kulttuurista merkitystä saamelaisille ja toivottiin sen huomioimista osana ennallistamissuunnitelman vaikutusten arviointia. Paliskuntain yhdistys toivoi myös, että arvioinnissa otettaisiin huomioon poronhoidon myönteiset luontovaikutukset.

Saamelaisia edustavat tahot toivoivat, että ennallistamissuunnitelman valmistelussa ja vaikutusten arvioinnissa kuultaisiin saamelaisalueiden edustajia ja otettaisiin huomioon paikallinen tieto eri alueiden luontoarvoista.

3.7 Tiedepaneelit

Tiedepaneelien lausunnoissa korostui ennallistamissuunnitelman ja sen ympäristöarvioinnin yhteys tietopohjaiseen ja vaikuttavaan päätöksentekoon. Metsäbiotalouden tiedepaneeli, Suomen ilmastopaneeli ja Suomen Luontopaneeli painottivat lausunnoissaan, että suunnitelma on kokonaisuudessaan huolellisesti laadittu, mutta edellyttää tarkennuksia erityisesti yhteishyötyjen ja haittojen ja taloudellisten vaikutusten arviointia koskien.

Suomen luontopaneelin mukaan ennallistamissuunnitelman valmistelussa ja vaikutusten arvioinnissa olisi olennaista tunnistaa luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ensisijaisuus suhteessa muihin päämääriin (esim. ilmastohyödyt tai taloudelliset vaikutukset). Toimenpiteistä aiheutuvien vaikutusten lisäksi ympäristöarvioinnissa tulisi paneelin mukaan tarkastella suunnitelmassa esitettävien toimenpiteiden riittävyttä suhteessa ennallistamisasetuksessa asetettuihin tavoitteisiin.

Luontopaneelin mukaan ympäristöarvioinnissa tulisi pyrkiä kokonaisvaltaiseen hallinnonalat ja elinympäristöjen rajat ylittävään vaikutusten tarkasteluun. Toimenpiteiden yhteisvaikutuksia paneelin mukaan tulisi arvioida systemaattisesti ja teemaryhmien rajapinnat tunnistuen ekosysteimirajat ylittävien vaikutusten huomioimiseksi. Paneeli ehdotti, että arvioinnissa hyödynnettäisiin aiempia tieteellisiä julkaisuja, kuten ELITE-työryhmän mietintöä ja neljän tiedepaneelin yhteistä muistioita, jotka tarjoavat perusteltuja näkemyksiä ennallistamistoimenpiteiden vaikuttavuudesta.

Tiedepaneelit esittivät lausunnoissaan tarpeen taloudellisten vaikutusten monipuoliselle ja määrälliselle arvioinnille osana ennallistamissuunnitelman ympäristöarviointia. Paneelien mukaan vaikutusten arvioinnin tulee kattaa niin hyötyjä kuin haittoja ja ulottua sekä aluetalouden että kansantalouden tasoille. Metsäbiotalouden tiedepaneeli korosti lausunnossaan taloudellisten vaikutusten määrällisen ja alueellisen kohdentumisen arvioinnin tärkeyttä. Suomen luontopaneeli painotti kustannusten tarkastelun rinnalla myös ennallistamisen tuottamia pitkän aikavälin hyötyjä, kuten ekosysteemipalveluita, työllisyyttä, terveyttä ja hyvinvointia. Paneeli korosti, että arvioinnissa tulee tarkastella ennallistamistoimien kustannusvaikuttavuutta pitkällä aikavälillä. Lisäksi luontopaneeli ja ilmastopaneeli pitivät tärkeänä tarkastella myös ennallistamisen vaihtoehtoisia kustannuksia ja haitallisten tukien vaikutuksia ennallistamisasetuksen tavoitteiden saavuttamiseen.

Luontopaneeli toi lausunnossaan esille neljän tiedepaneelin muistiossa esitettyjä arviointinäkökulmia vaihtoehtoisten toimenpiteiden arviointiin. Nämä arvioinnissa hyödynnettävät näkökulmat ovat vaihtoehtoisten toimenpiteiden 1) luontovaikutukset, 2) ennallistamisen kustannusten ja ekosysteemipalveluiden hyödyntämismahdollisuuksien jakaantuminen yhteiskunnassa, 3) kustannustehokkuus sekä 4) toimien pitkäaikaiset hyödyt. Luontopaneelin mukaan näitä näkökulmia tulisi tarkastella osana vaikutusten arviointia ja vaihtoehtoisten toimenpiteiden tarkastelua.

3.8 Tutkimuslaitokset ja yliopistot

Tutkimuslaitosten ja yliopistojen lausunnoissa tuetaan yleisesti ympäristöarvioinnin arviointisuunnitelmaa ja sen toteutustapaa. Lausunnoissa tuodaan kuitenkin esiin kehittämiskohteita arviointisuunnitelman kehittämiseksi sekä lopullisen vaikutusten arvioinnin vaikuttavuuden vahvistamiseksi.

Geologian tutkimuskeskus (GTK) pitää lausunnossaan suunnitelmaa asiantuntevasti laadittuna eikä esitä lisähuomioita. Luonnonvarakeskus (LUKE) korosti, että euromääräisten vaikutusten arviointi eri aikajänteillä on keskeistä toimien priorisoinnissa ja resurssien kohdentamisessa. Lausunnossa taloudellinen näkökulma nähtiin välttämättömänä myös kannustimien ja hyväksyttävyyden kehittämiseksi etenkin laajoilla pinta-aloilla toteutettavissa toimenpiteissä. Luke tuottaa parhaillaan taloudellisten vaikutusten arvioinnin selvityksiä turvemaiden ja metsien toimenpiteisiin liittyen. Selvityksissä tarkastellaan myös toimenpiteiden maaseutuvaikutuksia. Jyväskylän yliopisto huomautti, että arviointisuunnitelmassa esitetään niukasti tietoa siitä, miten taloudelliset vaikutukset aiotaan käytännössä arvioida. Yliopisto suosittelee laatimaan suunnitelman siitä, miten eri väestöryhmiin kohdistuvat taloudelliset vaikutukset tosiasiallisesti arvioidaan. Tällainen suunnitelma auttaisi tunnistamaan, ketä vaikutukset koskevat ja mihin tietopohjaan arviointi perustuu.

Lausunnoissa nousivat esiin osallistamiseen ja yhdenvertaisuuteen liittyvät kysymykset. Esimerkiksi LUKE korosti SOVA-direktiivin veloitetta osallistamisesta ja yhdenvertaisuudesta, mistä johtuen vaikutusten arvioinnissa tulisi LUKE:n mukaan kiinnittää huomiota vähemmistöjen osallistamiseen. Jyväskylän yliopisto painotti lausunnossaan sidosryhmien ja kansalaisten

osallistamisen sekä viestinnän avoimuuden tärkeyttä. Yliopiston lausunnossa tuodaan esille kehityskohtia ennallistamissuunnitelman valmistelun avoimuuteen liittyen. Lausunnon mukaan ennallistamissuunnitelman valmistelun julkisista materiaaleista tai lausunnoilla olevasta arviointisuunnitelmasta tulisi käydä ilmi esimerkiksi suunnitelmaa valmistelevien tahojen edustus ja edustuksen jakautuminen eri hallinnonalojen kesken sekä sidosryhmien osallistamiseen keskeisesti vaikuttava viestintäsuunnitelma. Lisäksi Jyväskylän yliopiston mukaan ennallistamissuunnitelman valmistelun yhteydessä toteutettavan kansalaispaneelin toteutustapa, esteettömyys ja vaikuttavuuden arviointi tulisi kuvata selkeästi.

3.9 Valtion virastot ja muut viranomaistehtäviä hoitavat tahot

Valtion viranomaisten lausunnoissa ympäristöarviointisuunnitelmaa pidettiin yleisesti hyvin valmisteltuna. Esimerkiksi ELY-keskukset esittivät lausunnossaan, että suunnitelma on integroitu ennallistamissuunnitelman valmisteluun tavalla, joka tukee oikea-aikaista ja tietopohjaista päätöksentekoa. Arvioinnin käytännön toteutukseen liittyen ELY-keskukset korostivat, että teemaryhmille tulee tarjota riittävä ohjeistus ja tuki vaikutusten arviointiin. Lisäksi arvioinnissa olisi huomioitava ennallistamissuunnitelman alueelliset vaikutukset ja vaikutusten mahdollinen eriytyminen eri alueilla.

Viranomaistahoista ELY-keskukset, Metsähallitus ja Suomen riistakeskus ottivat kantaa ympäristöarvioinnin yhteydessä tehtävään taloudellisten vaikutusten arviointiin. Suomen riistakeskus piti lausunnossaan hyvänä, että ympäristöarvioinnin yhteydessä tuotetaan laadullinen yhteenveto taloudellisista vaikutuksista. Riistakeskus kuitenkin huomautti, että taloudellisia vaikutuksia tulisi arvioida ja käsitellä osana ennallistamissuunnitelman valmistelua tarpeeksi aikaisessa vaiheessa, jotta voidaan varmistaa yhtäältä toimenpiteiden kustannustehokkuus sekä toisaalta sidosryhmien tosiasiallinen mahdollisuus osallistua suunnitelman valmisteluun. Metsähallituksen mukaan taloudellisten vaikutusten arviointi jää arviointisuunnitelmassa liian vähälle huomiolle. Laadullinen yhteenveto ei Metsähallituksen mukaan riitä, vaan tarvitaan tarkempi kuvaus siitä, miten elinkeinoihin kohdistuvat vaikutukset selvitetään – joko osana ympäristöarviointia tai erillisinä arviointeina. Lisäksi arviointisuunnitelmassa tulisi metsähallituksen mukaan kuvata kaikki ennallistamissuunnitelman valmisteluun liittyvät arvoinnit, jotta arviointisuunnitelman kattavuutta ja mahdollisia puutteita voidaan arvioida kokonaisuudessaan. ELY-keskukset toivat lausunnossaan esille erityisesti tarvetta aluetaloudellisten vaikutusten arvioinnille.

Osallistamisen merkitys nähtiin lausunnoissa keskeisenä edellytyksenä onnistuneelle suunnitteluprosessille. Lausunnoissaan ELY-keskukset nostivat esille ELY-keskusten roolin alueellisten vaikutusten asiantuntijoina. Tiivistä vuorovaikutusten alueellisten viranomaisten kanssa pidettiin tärkeänä suunnitelman valmistelulle. Suomen riistakeskus korosti maanomistajien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeyttä. Museovirasto puolestaan toi esille, että ennallistamisen suunnittelussa ja vaikutusten arvioinnissa on osallistettava museoviranomaisia (Museovirasto, alueelliset vastuumuseot ja Saamelaismuseo Siida). Museovirasto toivoi lausunnossaan teemaryhmiin vahvaa kulttuuriympäristötoimijoiden osallistumista, jotta vaikutuksia kulttuuriperintöön ja maisemaan voidaan arvioida luotettavasti ja kattavasti.

Museovirasto nosti lausunnossaan kattavasti esiin kulttuuriperinnön merkityksen osana ennallistamissuunnitelman valmistelua. Museoviraston mukaan erityistä huomiota tulisi kiinnittää aineelliseen ja aineettomaan kulttuuriperintöön, kuten arkeologisiin ja rakennettuihin kohteisiin, maisemaan sekä kulttuurisesti merkityksellisiin alueisiin. Museovirasto huomauttaa, että nykyisessä vaikutusten arviointikehikossa ei huomioida kulttuuriperintöä ja maisema-arvoja riittävästi. Se esittää, että nämä tulisi sisällyttää vahvemmin vaikutusten arviointiin esimerkiksi omaksi vaikutusluokakseen taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten rinnalle. Lisäksi virasto suosittelee kehittämään seurantaindikaattoreita kulttuuriperintövaikutusten seuraamiseen. Museovirasto suosittelee, että ennallistamissuunnitelman valmistelussa ja vaikutusten arvioinnissa otetaan huomioon seuraavat keskeiset asiakirjat: Valtioneuvoston periaatepäätös Kulttuuriperintöstrategiasta 2023–2030, Suomen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma Apoli 2022–2035 sekä Museoviraston julkaisu Virtavesien kulttuuriperinnön tilannekuva – jääkaudesta nykyhetkeen, jota voidaan hyödyntää erityisesti suunnittelun ja arvioinnin tukena.

3.10 Yksityiset henkilöt

Kansallisen ennallistamissuunnitelman ympäristöarvioinnin arviointisuunnitelmaa koskien saatiin yksi lausunto yksityiseltä henkilöltä.